

duglighed. Mellankrigstidens økonomiske kriser skærpede denne skepsis og udløste kriser for demokratien. Medan dessa kriser i vissa länder förde till ett sammanbrott för demokratin uppnåddes i andra länder en marginalisering och neutralisering av de antidemokratiska krafterna – ofta som i Finland efter en inledande flirt med dem.

Man saknar i någon mån hänvisningar till en dylik internationell kontext. Stubbergaard håller emellertid strikt och konsekvent fast vid sina metodiska infallsvinklar. Den välskrivna och mycket inspirerande framställningen har stort intresse för alla som intresserar sig för demokratins problem och för nya teoretiska utgångspunkter, när det gäller att studera dessa.

Carl-Axel Gemzell

SEAN GLYNN og ALAN BOOTH: *Modern Britain. An economic and social history.* London, Routledge, 1996. 374 sider.

Sean Glynn og Alan Booth har bidraget flittigt til udredningen af britisk økonomisk historie i mellem- og efterkrigstiden. Her fremlægger de i fællesskab en oversigt over Storbritanniens økonomiske og sociale historie fra 1919 til nutiden. Den kronologiske afgrænsning begrundes i den fundamentale betydning, den første verdenskrig havde for Storbritanniens økonomiske position i verden, og dermed for vilkårene for det økonomiske liv i landet selv.

'Modern Britain' er anlagt som en lærebog med præg af forskningsoversigt. Fremstillingen refererer konstant til den vigtigste faglitteratur om de emner, der behandles. Det gælder både for den økonomiske speciallitteratur og for hovedsynspunkterne i de større debatter der pågår blandt britiske historikere, eksempelvis om årsagerne til den relativt lave vækstrate i den britiske økonomi, om de to verdenskriges betydning for den økonomiske udvikling, og om karakteren af den 'konsensus' om den økonomiske politik, som Thatcher-revolutionen forsøgte at begrave. Forfatterne fremlægger synspunkterne i debatten, giver undertiden deres egen opfattelse af synspunkternes dyder og begrænsninger, men aspirerer ikke til nogen samlet fortolkning af baggrunden for udviklingen i perioden. Blandt de mere markante af forfatternes egne pointer er den vægt, de lægger på demografiske forhold. Den øgede forbrugsevne, der lå bag den relativt hurtige overvindelse af den økonomiske krise i 30'erne, sættes således i forbindelse med en udvikling i befolkningsstrukturen, der mindskede antallet af økonomisk afhængige (børn og ældre) til fordel for voksne i den arbejdsduelige alder. Ligeledes argumenteres der ret indgående mod opfattelsen af den anden verdenskrig som et skarpt økonomisk og socialt skel. Over for Corelli BARNETTS påstand om, at krigen på fatal vis beseglede Storbritanniens økonomiske ruin, fremhæves det, hvor relativt hurtigt landet kom på fode igen; og der gøres samtidig op med den opfattelse, at krigen i mærkbar grad udjævnede økonomiske forskelle på tværs af klasser og køn.

Emnemæssigt spænder bogen inden for det økonomiske over udenrigsøkonomi, erhvervsudvikling, statslig økonomisk politik og velfærdspolitikken. Socialhistorien dækker udviklingen i klassestrukturen, på arbejdsmarkedet, og i de almindelige levevilkår. Forfatterne befinder sig bedst ved forhold, der kan kvantificeres. Det giver sig udslag i en række nyttige og illustrative tabeller, men

også i sætninger af typen »A woman aged twenty in 1975 could expect to devote only 7 per cent of the rest of her life to her children.« (s. 182). Der gøres ikke forsøg på at skitsere ændringer i værdier eller mentaliteter eller på at gætte om kvalitative følger af materielle forandringer: »It is impossible to know how much access to electric lighting, radio, a daily newspaper or regular cinema attendance (mainly female) enhanced the quality of life,« siges det tørt et sted (s. 29). Det britiske forhold til europæisk integration behandles tilsvarende som et økonomisk, ikke et politisk eller mentalt anliggende. Det kan man så tage til efterretning, og i stedet glæde sig over den grundige og afbalancerede redegørelse for hovedlinier og for forskningsdiskussioner inden for de udvalgte temaer.

Fremstillingen er klar, og der gøres pædagogisk rede for de anvendte økonomiske begreber, og for baggrunden for de anvendte statistiske beregninger. Stoffet behandles analytisk inden for de to kronologiske hovedafsnit før og efter 1945. Det medfører, at den bruger, der læser bogen i et stræk, risikerer at møde en del gentagelser. Således behandles efterkrigsregeringernes generelle økonomiske politik, deres industripolitik og handels- og valutapolitikken i tre adskilte kapitler, der alle samtidig opridses de politiske rammer for statens forhold til økonomien fra Attlee til Thatcher. De fleste forskere og undervisere vil derfor nok se Glynn og Booths værk som en brugsbog; en aldeles fortræffelig og nøgtern 'state-of-the-art' fremstilling af økonomi og levestandard i det tyvende århundredes Storbritannien.

Jørgen Sevaldsen

STEFAN BREUER: *Anatomie der Konservativen Revolution*. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft 1993, 232 s., 39,80 DM.

Betegnelsen »konservativ revolution« er i forskningsmæssig sammenhæng blevet introduceret af Armin Mohler i *Die Konservative Revolution in Deutschland, 1918-1932* fra 1949. Den konservative revolution i Weimarrepublikken talte en række fremtrædende intellektuelle, f.eks. Carl Schmitt, Ernst Jünger, Oswald Spengler, Arthur Moeller van den Bruck, Edgar Jung og Ernst Niekisch, som var aktive i datidens kulturelle og politiske debatter. I periferien af denne strømning støder man på navne som Martin Heidegger, Hugo von Hoffmannsthal og Thomas Mann. Et fællestræk ved denne gruppe af intellektuelle er, at de tilhørte en partiløs, men politisk engageret højrefløj, samlet omkring »herreklubber«, diskussionskredse og tidsskrifter. Mohler argumenterede for, at der inden for den tyske højrefløj kan peges på en ideologi, der var placeret mellem to idealtyper: »konventionel« konservatisme og »genuin« nationalsocialisme. Essensen af Mohlers værk, som i forskningsmæssig sammenhæng siden er blevet modificeret på visse punkter, men dog stadig udgør et hovedværk om den ikkenazistiske højreekstremisme, er at den konservative revolution kan afgrænses som en selvstændig ideologi.

Mohlers autoritative teoridannelse udsættes implicit for kritik i Stefan Breuers dissekering af den konservative revolutions anatomi. Det centrale udgangspunkt for Breuers problemstilling er, at den konservative revolution har vist sig at være en af idéhistoriens mest vellykkede konstruktioner (s.1).

Forf. betoner, at betegnelsen »konservativ revolution« dels bygger på et